

Aarteet

Vanhimmat, kauneimmat, ainutlaatuisimmat kansalliskirjaston kokoelmista. Näyttely Helsingin yliopiston – Suomen kansalliskirjaston kupolialissa 9.3. – 15.10.2005

Aarteet-näyttelyssä esitellään kansalliskirjaston kulttuuriaarteita yli 2100 vuoden ajalta alkaen pari sataa vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Esillä olevat kansalliset ja ulkomaiset harvinaisuudet idästä länteen kertovat kirjallisen kulttuurin kehitysvaiheista ja kirjapainotaidon historiasta vuosisadoittain aina 1900-luvun alkuun saakka. Näyttelyssä ilmenee, että oma kansallinen kirjallisuuttimme ei ole syntynyt erillisenä saarekkeena, vaan osana ja vuorovaikutuksessa maailman kulttuurien kanssa. Näyttelyteokset edustavat monipuolisesti eri tieteenaloja ja kirjallisuutta teologiasta tähtitieteeseen, maantieteeseen, kasvi- ja eläintieteisiin, humanistisiin tieteisiin ja insinööritieteisiin.

Näyttely alkaa kirjaston vanhimmista käsikirjoituksista, Egyptistä peräisin olevista papyruksista noin 200 eKr ja ostrakoneista, ruukunpalasista, jotka toimivat muinaisessa Egyptissä kirjoitusalusana, ja tästä edetään kiinalaiseen 1300-luvun puupainatukseen. Esillä on myös kiinan-kielinen käsikirjoitusfragmentti 350-luvulta jKr sekä arabiankielinen keittokirja 1200-luvulta.

Muinaisesta Egyptistä ja Kaukoidästä siirrytään Eurooppaan. Varhaista länsimaista kirjallisuutta esitellään käsikirjoituksin ja 1400-luvun puolen välin merkittävän eurooppalaisen keksinnön, kirjapainon tuottein, inkunabelein. Esillä ovat muun muassa kirjaston varhaisin sidottu latinankielinen käsikirjoitus, vanhin irrallinen käsikirjoituskatkelma 1100-luvulta, kirjaston vanhimman painetun länsimaisen teoksen katkelma vuodelta 1457, kirjaston vanhin kokonaisuus säilynyt painettu teos vuodelta 1467, ensimmäinen painettu maailmanhistorian käsikirja 1474, maailman ensimmäinen pain-

nosta ilmestynyt kartasto 1477 ja maailman ensimmäinen painettu erikoisatlas 1485. 1500-luvun esikoisista mainittakoon ensimmäinen tieteellisin periaattein laadittu kasvikuvasato ja ensimmäinen kätilöille tarkoitettu kuvitettu teos.

Suomalaisista esikoisista ovat näyttelyssä esillä muun muassa ensimmäinen Suomea varten painettu teos *Missale aboense* 1488, ensimmäiset suomen kielellä painetut teokset 1500-luvulta, ensimmäinen Suomessa painettu suomenkielinen julkaisu 1600-luvulta, ensimmäiset almanakat, ensimmäinen suomen kielen kielioppi, sanakirja, sanomalehti ja tietosanakirja. Esillä ovat myös Helsingin yliopiston kirjaston vuonna 2004 hankkimat harvinaisuudet: 1484 painettu Psaltari, jota tämän lisäksi tunnetaan vain yksi täydellinen kappale, ja aiemmin täysin tuntematon suomenkielinen virsikirja 1600-luvulta.

Näyttelyssä esitellään myös musiikkia alkaen varhaisimmista keskiaikaisista nuottinäytteistä Sibeliuksen käsikirjoituksiin sekä kirjataidetta ja grafiikkaa venäläisistä futuristeista Akseli Gallen-Kallelaan ja Helene Schjerfbeckiin. Käsikirjoituskokoelmista on koottu niin orientaliaa kuin eksotiikkaa, kuten persialainen käsikirjoitus, singalinkielinen palmunlehtikirjoitus ja Tervikin salakirjoitus. Lisäksi esillä on kirjeitä kuuluisilta taiteilijoilta ja säveltäjiltä, kuten Claude Monet'ita, Auguste Rodinilta, Enrico Carusolta, Giacomo Puccinilta ja Claude Debussyltä.

Paitsi vanhimpia, harvinaisimpia ja ainutlaatuisimpia dokumentteja, näyttelyssä esitellään myös kansalliskirjaston kauneimpia sidoksia, loistopainoksia ja -kuvituksia. Pienpainatekokoelmasta koottu valikoima osoittaa, miten 100 vuotta vanhat mainokset, hinnastot ja ohjelmalehti-

set heijastavat omaa aikaansa ainutlaatuisella tavalla. Kirjaston pienikokoisimpia kirjoja edustavat näyttelyssä metallikotelossa oleva miniatyyrikoraani ja lastenkirja 1800-luvulta. Esillä on myös varhaisin painettu paperinukke Brummeriana-kokoelmasta.

Näyttely kertoo myös mielenkiintoisia tarinoita kirjan omistushistoriasta, miten kirja monien seikkailujen jälkeen on löytänyt kotinsa juuri Suomen kansalliskirjastosta, kuten Pietari Suuren isän opettajan ja langon omistama kirja ja ensimmäisen venäläisen tiedemiehen Mihail Vasilevitš Lomonosovin kirja.

Näyttely on osa kansalliskirjaston koelmaohjelmahanketta, johon näyttelyn lisäksi liittyy ensi syksynä julkaistava kirjahistoriallinen verkkoteos ja 2004 marraskuussa ilmestynyt kokoelmien synnystä ja historiasta kertova tietokirja *Muistiin painettua. Kansalliskirjaston kulttuuriaarteita*. Näyttelyn yhteydessä järjestetään maaliskuussa *Aarteet*-luentosarja, jonka esitelmöitsijöinä on *Muistiin painettua* -kirjan kirjoittajia. Ainutlaatuinen näyttely juhlistaa kirjaston osalta Helsingin yliopiston 365-vuotisjuhluvuotta.

Samanaikaisesti *Aarteet*-näyttelyn kanssa on Helsingin yliopiston kirjaston galleriassa esillä kaikki Euroopan maat kattavan palimpsestikäsikirjoitusprojektin loppunäyttely *Rinascimento Virtuale*. Suomea projektissa edustavat professori Jaakko Frösén ja tutkija Mika Hakkarainen Helsingin yliopiston klassillisen filologian laitokselta. Lisäksi galleriassa on tutkija Anja Inkeri Lehtisen suunnittelemat kaksi näyttelykokonaisuutta: *Tieteen tulo Suomeen keskiajalla* ja *Aarteita kirkkojen arkistoista*, joissa on esillä keskiaikaisia käsikirjoituksia kansalliskirjaston kokoelmista.